

طراحی الگوی اقتصاد مقاومتی بر اساس بیانات مقام معظم رهبری

محمدحسین فروزانفر^۱

علی ملاحسینی^۲

محمدعلی ریاحی^۳

امیرعباس نجفی‌پور^۴

چکیده

امروزه اقتصاد مقاومتی به عنوان یکی از راه‌های نیل به موفقیت جمهوری اسلامی ایران در شرایط کنونی مطرح می‌باشد. رهبر معظم انقلاب اسلامی نیز توجه ویژه‌ای به جاری‌سازی و عملی نمودن اقتصاد مقاومتی دارند. هدف این پژوهش طراحی الگوی اقتصاد مقاومتی بر اساس بیانات مقام معظم رهبری می‌باشد. پژوهش حاضر از لحاظ هدف کاربردی است که به روش توصیفی پیمایشی اجرا شده است. جهت تجزیه و تحلیل داده‌ها از روش همبستگی پیرسون استفاده شد. همچنین جهت برآزش مدل نهایی از روش معادلات ساختاری بهره‌گرفته شده است. بر اساس نتایج مشخص گردید که در میان ابعاد اقتصاد مقاومتی، حمایت از تولید ملی دارای بالاترین همبستگی است از طرفی و پس از حصول مدل پژوهش، کلبه شاخص‌های برآزش مدل نهایی نشان‌دهنده وضعیت مطلوب و قابل قبولی می‌باشند. در پایان پیامدهای فردی، مدیریتی و سازمانی به عنوان سه راهکار و پیامد کلی در راستای تحقق اقتصاد مقاومتی ارائه گردیده است.

واژگان کلیدی

اقتصاد مقاومتی، بیانات مقام معظم رهبری، حمایت از تولید ملی، رونق تولید

-
- ۱- مربی، رشته مدیریت اجرایی، دانشکده گردشگری، مجتمع آموزش عالی بم، بم، ایران. (نویسنده مسئول)
mh.forozanfar@bam.ac.i
  - ۲- استاد، رشته مدیریت دولتی، دانشکده اقتصاد و مدیریت، دانشگاه شهید باهنر کرمان، کرمان، ایران.
  - ۳- مربی، گروه معارف اسلامی، مجتمع آموزش عالی بم، بم، ایران.
  - ۴- مربی، رشته مدیریت جهانگردی، دانشکده گردشگری، مجتمع آموزش عالی بم، بم، ایران.
- تاریخ ارسال: ۱۳۹۷/۵/۱۴
تاریخ پذیرش: ۱۳۹۸/۸/۶

مقدمه

امروزه از مقاوم‌سازی اقتصاد با عنوان اقتصاد مقاومتی یاد می‌شود. اقتصاد مقاومتی طراحی و مدلسازی ویژه‌ای از شرایط و سازوکارهای اقتصادی است که بر اساس آن، فضای اقتصادی کشور مبتنی بر فرض وجود حداکثر تحریم‌ها و فشارها، به صورت فعال و نه منفعل، طراحی می‌شود (تراب-زاده، سجادیه و سمیعی نسب، ۱۳۹۲: ۳۳). راه حل بهینه مدلی اقتصادی است که بتواند کشور را در شرایط جنگ، آشوب، انقلاب، تحریم و بحران به پیش ببرد. در این مدل اقتصادی به تحریم‌ها به عنوان فرصت‌هایی نگریسته می‌شود که می‌تواند از فرصت‌ها برای کارآ نمودن و اصلاح نقاط ضعف سیستم‌های اقتصادی کشور استفاده نماید (سلیمانی، صادقی و فطانت، ۱۳۹۳: ۸). از این رو در این اقتصاد کسب و کارهای بزرگی که تمایل به رقابت دارند، به دنبال کسب ویژگی‌های انعطاف‌پذیری، رشد و نوآوری یا به طور کلی کارآفرینی هستند (استیونسون و جاریلو، ۱۹۹۰: ۲۱). این در حالی است که نگرش پیشین در اقتصاد ایران توجه به کسب و کارهای بزرگ بوده است، در صورتیکه با توزیع کسب و کارها در قالب کسب و کارهای کوچک و متوسط نوآور و کارآفرین و توزیع این کسب و کارها در سطح کشور سبب مقاوم سازی اقتصاد می‌گردد. زیرا از این طریق رقابت افزایش یافته و برای باقی ماندن در رقابت نیاز به بالابردن کارایی و تمرکز بر افزایش بهره‌وری و صرف نظر کردن از سود غیرمتعارف که در شرایط انحصار وجود دارد، می‌گردد (محمدی‌مقدم، ذوالفقاری، علیپور و رسولیان، ۱۳۹۲: ۱۰۹). در واقع کارآفرینی یکی از مولفه‌های اقتصاد مقاومتی است و با توسعه روح کارآفرینی، و با ایجاد رشد و تنوع می‌توان جهت تحقق اقتصاد مقاومتی گام برداشت (هیسریچ، پترز و شپرد، ۲۰۰۵: ۳۷). بسیاری از محققین (کوراتکو، مونتاگو و هورنسبی، ۱۹۹۰؛ لامپکین و دس، ۱۹۹۶؛ زهرا و کوین، ۱۹۹۵؛ مائس، ۲۰۰۳: ۶) گرایش به کارآفرینی را ابزاری برای توسعه محصولات، خدمات و فرآیندهای جدید اعلام کرده‌اند. کارآفرینی به کسب و کار کمک می‌کند تا از طریق نوآوری در محصولات، فرآیندها، توسعه بازار و نیز ارائه راهبردهای جدید کسب و کارهای جدیدی را پدید آورد و ابزاری ارزشمند برای بقا و افزایش رقابت در بازار ایجاد کرد (آیرلند، کوراتکو و موریس، ۲۰۰۶: ۱۲). در واقع کارایی بازار خرد برای هر اقتصادی در برخورد با آثار منفی شوک‌ها از طریق قادر کردن اقتصاد به بازتخصیص منابع به استفاده‌های جایگزین از اهمیت اساسی برخوردار است. (سیف، ۱۳۹۱: ۹). بنابراین بنگاه‌های کوچک و متوسط یکی از اجزای حیاتی رشد در اقتصاد جهانی بوده و اهمیت آن‌ها در رشد اقتصادی کشورهای توسعه یافته و در حال توسعه به خوبی شناخته شده است (عقیلی، طیبی، زمانی و ابراهیمی، ۱۳۹۱: ۱۴۸). کارآفرینی اثر مثبتی بر معیارهای

عملکرد مالی شرکت می‌گذارد و این تاثیر با گذشت زمان بیشتر شده و خود ابزاری مهم برای بهبود بلند مدت عملکرد مالی سازمان و فعالیت در عرصه‌های رقابتی است همچنین راهبرد کارآفرینی برای تحقق اقتصاد مقاومتی مجموعه‌ای از تعهدات و اقدامات انجام شده پیرامون رفتار و فرآیندهای کارآفرینانه است که کسب و کار برای توسعه مزیت‌های رقابتی فعلی و آینده در عرصه‌های احتمالی فناوری یا بازار به کار می‌برد. (زهرا و کوبن، ۱۹۹۵: ۴۸).

اهمیت اقتصاد مقاومتی تا اندازه‌ای است که رهبر معظم انقلاب سال ۱۳۹۵ را سال اقتصاد مقاومتی، اقدام و عمل و همچنین سال ۱۳۹۶ را سال اقتصاد مقاومتی، تولید و اشتغال نامگذاری کرده‌اند. در همین راستا ایشان سال ۱۳۹۷ را سال حمایت از کالای ایرانی نام‌گذاری کرده‌اند که یکی از ارکان اصلی اقتصاد مقاومتی نیز می‌باشد. از طرفی اقتصاد مقاومتی از طریق کارآفرینی تولید و اشتغال به طور فعال و بهره‌ور محقق خواهد شد. لذا با توجه به اهمیت موضوع اقتصاد مقاومتی و بر اساس مطالب بیان شده می‌توان گفت اقتصاد مقاومتی نه تنها در تنگناهای اقتصادی و شرایط تحریم اثربخش خواهد بود بلکه در همه شرایط اقتصادی بایستی بکار گرفته شود. از طرفی شناسایی فرصت‌های کارآفرینی، تقویت گرایش کارآفرینانه در جامعه گامی بلند در تحقق اهداف اقتصاد مقاومتی می‌باشد. لذا این پژوهش بر آن است تا میزان تاثیر اقتصاد مقاومتی و ابعاد آن را بر گرایش کارآفرینانه بسنجد و همچنین بر اساس بیانات مقام معظم رهبری مدل اقتصاد مقاومتی با محوریت کارآفرینی را تدوین نماید.

پیشینه پژوهش

در این قسمت به بررسی پیشینه نظری شامل مفاهیم، تعاریف و دیدگاه‌های پیرامون اقتصاد مقاومتی و کارآفرینی پرداخته می‌شود. همچنین جهت بررسی پژوهش‌های پیشین مرتبط پیشینه تجربی مورد بررسی قرار می‌گیرد و سپس مدل مفهومی پژوهش ارائه می‌گردد.

پیشینه نظری و دیدگاه‌های پیرامون اقتصاد مقاومتی

با نگاهی به تجربه بعضی اقتصادهای دنیا متوجه خواهیم شد که تمام آن‌ها نیز همواره سعی در مقاوم‌سازی بافت‌ها و ساختارهای خویش داشته‌اند و این امر با تکامل دانش همواره در مسیر خود رو به پیشرفت بوده است. از همین رو در نگرش دینی نیز بسیار بر مقاوم‌سازی اقتصاد تاکید شده است (پیغامی، سمیعی‌نسب و سلیمانی، ۱۳۹۴: ۲۸). از دیدگاه قرآن کریم فعالیت‌های اقتصادی می‌تواند

یک عمل عبادی و مظهر عبودیت خدا باشد. چنانکه خداوند متعال در آیه ۱۵ سوره ملک می‌فرماید: اوست که زمین را برای شما رام قرار داد لذا جهت منافع و مصالح خود همه گونه تصرف در آن بکنید و از عطای خداوند بهره‌مند گردید. همچنین در آیات گوناگون مانند سوره‌های حدید آیه ۲۵، نساء آیه ۱۳۵، شوری آیه ۱۵، ممتحنه آیه ۸ و حشر آیه ۷ به مسئله عدالت اقتصادی از منظر چشم‌انداز رفاه عمومی و توازن اقتصادی و فراهم کردن بستر فقر ستیزی در جامعه اشاره شده است. همچنین در سوره‌های هود آیه ۶۱، نساء آیه ۱۴۱، آل عمران آیه ۱۳۹ به دست‌یابی به قدرت و توانایی اقتصادی برای جوامع اسلامی که منجر به رشد و استقلال اقتصادی مسلمانان خواهد شد تاکید شده است (امام جمعه زاده و محمودی‌رجا، ۱۳۹۴: ۹۴).

مفهوم اقتصاد مقاومتی در سطح بین‌المللی مفاهیم و تعاریف گوناگونی دارد و در قالب مفاهیم و اصطلاحات نزدیک و نسبتاً مترادف با آن آورده شده است، برای مثال اصطلاح فنریت اقتصادی در قالب دو مفهوم توانایی اقتصاد برای بهبود سریع از شوک‌های اقتصادی تخریب‌کننده خارجی و توانایی اقتصاد برای ایستادگی در برابر آثار این شوک‌ها استفاده می‌شود. توانایی ایستادن در برابر شوک‌ها هنگامی متصور است که شوک یا خنثی و یا ناچیز باشد. همچنین این نوع فنریت هنگامی که ممکن است اقتصاد از مکانیسم‌هایی برخوردار باشد که آثار شوک‌ها را کاهش دهد، با عنوان جذب شوک از آن نام برده می‌شود. از طرفی مفهوم ریاضت اقتصادی همزمان با وقوع بحران‌های اقتصادی در کشورهای اروپایی مانند یونان، اسپانیا و ایتالیا مطرح شد. و در پی آن تدابیری نظیر افزایش مالیات و دریافت وام، کمک‌های مالی خارجی و همچنین رویکرد کمتر مصرف کردن در جهت مقابله با آن بحران اتخاذ شد (فشاری و پورغفار، ۱۳۹۳: ۳۴). پژوهشگران عرصه اقتصاد، به صورت چکیده در تعریف و تبیین خود از مفهوم اقتصاد مقاومتی، به چند مسئله توجه بیشتری داشته‌اند. این موضوعات عبارتند از: گفتمان و الگوی اقتصادی که ضمن مقاوم‌سازی و تقویت اقتصاد ملی در برابر تهدیدها، توان تحریم‌شکنی با رویکرد عقب راندن نظام سلطه را داشته باشد و در عین حال پیشرو، فرصت‌ساز و مولد باشد (قوامی، ۱۳۹۱: ۸۲). همچنین بنا به نظر دیگر پژوهشگران، از اقتصاد مقاومتی به عنوان الگوی اسلامی ایرانی نامبرده شده است (علیزاده، ۱۳۹۱: ۸۵). این الگوی اقتصاد اسلامی جهت تعیین کیفیت تعامل و ارتباط اقتصادی با سایر کشورها می‌باشد و یک رویکرد راهبردی کلان و بلند مدت بر اساس آموزه‌های اسلامی و واقعیات داخلی و خارجی است (عیسوی، ۱۳۹۱: ۷۹). مطابق سخنان رهبر معظم انقلاب، اقتصاد مقاومتی نگرشی جامع و متفاوت از نظریات پیشین اقتصادی می‌باشد. ایشان تحقق اقتصاد مقاومتی را در درست مصرف کردن به منظور دستیابی به

رفاه اجتماعی از طریق تکیه بر توانمندی‌های داخلی و ارزش و فرهنگ بومی می‌دانند (تراب‌زاده، سجادیه و سمیعی نسب، ۱۳۹۲: ۳۹). به عبارتی از دیدگاه این بزرگوار اقتصاد مقاومتی، شکوفایی اقتصاد، مقاوم سازی، بحران‌زدایی، رفع مشکلات موجود در زیر بخش‌ها و ساختارهای فرسوده اقتصادی برای جلوگیری از امتیازدهی به دشمنان و بهبود سطح رفاه عموم مردم می‌باشد (جوادی نژاد، نوابخش و کلدی، ۱۳۹۵: ۸۱-۷۹). اقتصاد مقاومتی در فرمایش‌های مقام معظم رهبری نوعی الگوی بومی و علمی اقتصادی برآمده از فرهنگ انقلابی و اسلامی است. به طوری که اقتصاد متکی به دانش، فناوری، عدالت‌بنیان، درون‌زا و برون‌گرا، پویا و پیشرو را محقق سازد. اقتصاد مقاومتی به معنای ریاضت اقتصادی نیست، حتی در شرایط فشار هم رشد و شکوفایی خود را داشته و متناسب با وضعیت امروز و فردا کشور می‌باشد و این یک تدبیر بلندمدت برای اقتصاد کشور است (آیت‌الله خامنه‌ای، ۹۱/۵/۱۶، ۹۲/۶/۶ و ۹۲/۱۲/۲۰). در جمع‌بندی سخنان رهبر معظم انقلاب و دانشمندان اقتصادی، می‌توان گفت که اقتصاد مقاومتی، الگویی است که مهم‌ترین ویژگی آن، مقاومت در شرایط مختلف اقتصادی است. این الگو برخاسته از آموزه‌های انقلابی، اسلامی و واقعیات داخلی و بین‌المللی است و متناسب با وضعیت حال و آینده نظام جمهوری اسلامی ایران با مبانی و سیاست‌های خود است. که در همه‌ی شرایط در مقابل هجمه‌ها، دارای ویژگی مهم مقاومت بوده و در راستای مجموعه فعالیت‌ها، اهداف و سیاست‌های نظام، ضمن شکست ناپذیری، حفظ امنیت و عدالت اقتصادی، دارای برنامه‌ای هماهنگ و بلند مدت می‌باشد (جمالی و جابری، ۱۳۹۴: ۹۵).

اقتصاد مقاومتی و کارآفرینی

کارآفرینی و گرایش به آن شامل افزایش قصد کارآفرینی، دامنه توانایی و مجموعه فرصت متناظر یک شرکت از طریق ترکیبات جدیدی از منابع است که بصورت داخلی ایجاد شده است (کوپن و اسلوین، ۱۹۹۱: ۱۰). چهار شکل از پدیده کارآفرینی در سازمان‌ها شامل بازسازی پایدار سازمانی^۱، جوان سازی سازمانی^۲، نوسازی راهبردی^۳ و بازتعریف قلمرو سازمانی^۴ می‌شود (کوپن و مایلز، ۱۹۹۹: ۱۹۹۹). در این راستا جستجوی برتری رقابتی در اقتصاد مقاومتی نیازمند شرکت‌ها و مدیرانی

---

۱. Sustained regeneration

۲. Organizational rejuvenation

۳. Strategic reconstruction

۴. Domain redefinition

است که خود را مرتباً نوسازی می‌کنند که این امر خود از پنج توانمندی کلیدی سازمانی ناشی می‌شود. الف- قابلیت سازگاری^۱ که به توان هماهنگ سازی به موقع خود با فناوری‌های جدید، نیازهای مشتریان، قوانین موجود و دیگر تغییرات در وضعیت بدون از دست دادن تمرکز و یا وقفه در فعالیت‌های اصلی و تعهدات اطلاق می‌شود. ب- انعطاف پذیری^۲ که شامل توان طراحی راهبردهای شرکت، فرآیندها و رویکردهای عملیاتی است که می‌توانند همزمان نیازهای متنوع و رو به تکامل مشتریان، توزیع کننده‌ها، تامین کننده‌ها، حامیان مالی، و قانون گذاران را تامین نماید. ج- سرعت^۳ که توان اقدام سریع در هنگام بروز فرصت‌های جدید، توسعه سریع محصولات و خدمات جدید و اخذ تصمیمات اساسی بدون اتلاف وقت است. د- برخورد تهاجمی^۴ که شیوه‌ای متمرکز و قوی برای حذف رقبا، راضی نمودن مشتریان و رشد کارکنان می‌باشد ه- نوآوری^۵ که دادن الویت به توسعه و راه اندازی محصولات، خدمات، فرآیندها، بازارها و فناوری‌های جدید و پیشرو در بازار را دربر می‌گیرد (موریس، کوراتکو و کوین، ۲۰۰۸: ۴۲). در این راستا نظیر شریطی که در اقتصاد مقاومتی رخ می‌دهد، متخصصان کسب و کار معتقدند که وقتی سازمان‌ها در بازارهای پویا، پیچیده و متخاصم کار می‌کنند، استفاده موثر از کارآفرینی در کارایی مثبت کسب و کار بسیار موثر است (آیرلند، کوراتکو و کوین، ۲۰۰۳: ۱۳). برخی پژوهشگران کارآفرینی را راهبردی برای توسعه‌ی دائمی محصولات، خدمات و فرآیندهای جدید می‌دانند (مائس ۲۰۰۳: ۷). همچنین در راستای مقاوم سازی اقتصاد نیز، هرچه کسب و کارها کیفیت و ویژگی‌های کارآفرینی بیشتری را از خود نشان دهند و کارکنانشان به رفتار کارآفرینانه باور داشته باشند، بهتر می‌توانند به حداکثر نوآوری و موفقیت کارآفرینانه دست یابند (اکولز و نک، ۱۹۹۸: ۴۰). در واقع، گرایش کارآفرینانه منجر به اثرات بلند مدت پایدار بر رشد و عملکرد مالی و نیز اثرات کوتاه مدت می‌شود. بنابراین ابزاری ارزشمند برای بقا و افزایش رقابت در بازار است (آنتونیچ و هیسریچ، ۲۰۰۴: ۵۴۰). و نیز ابزاری مهم برای بهبود بلند مدت عملکرد مالی سازمان و فعالیت در عرصه‌های رقابتی است (زهرا و کوین، ۱۹۹۵: ۴۹). در واقع کسب و کارها با مدیرانی که نگرش آن‌ها با فعالیت‌های کارآفرینی عجین شده است قادرند به سطوح بالای رشد،

-
۱. Adaptability
  ۲. Flexibility
  ۳. Speed
  ۴. Aggressiveness
  ۵. Innovativeness

سوددهی و خلق ثروت دست پیدا کنند (آنتونیچ و هیسریچ، ۲۰۰۴: ۵۴۱). از دگرسو تحقق اقتصاد مقاومتی از طریق توسعه و پرورش همزمان مزایای رقابتی حال و آینده شامل مزایایی است که مبتنی بر نوآوری هستند و این امر کسب و کارها را به طور فزاینده‌ای به کارآفرینی وابسته کرده است (آیرلند، کوراتکو و کوین، ۲۰۰۳: ۱۴). زیر نوآوری مداوم در محصولات، فرآیندها و فناوری‌ها و همچنین توانایی رقابت فعالانه در بازارهای جهانی، مهارت‌های اساسی هستند که عملکرد شرکت‌ها را در تحقق اقتصاد مقاومتی تعیین می‌کند (محمدی و عسگری، ۱۳۹۰: ۱۳۳). گرایش به کارآفرینی به عنوان یک راهبرد، دیدگاهی نو در راستای تحقق اقتصاد مقاومتی است. در پژوهش‌های انجام شده پیشین گرایش کارآفرینانه مورد توجه محققین قرار گرفته که نسبت به سایر ابزارهای اندازه‌گیری کارآفرینی، جزئیات بیشتری را مورد بحث قرار می‌دهد. گزینه استفاده از راهبرد گرایش کارآفرینانه نشان دهنده این تصمیم کسب و کارهای یک جامعه است که از طریق نوآوری و رفتار کارآفرینانه بر مبنای پایداری به دنبال مزیت رقابتی می‌باشد. راهبرد گرایش کارآفرینانه یک جهت‌گیری اساسی در جهت دستیابی به فرصت‌ها و رشد است و هنگامی وجود دارد که در سراسر کسب و کار پذیرفته شده باشد و ماهیت عملکرد کسب و کار را تعریف کند (آیرلند، کوراتکو و موریس، ۲۰۰۶: ۱۶).

اقتصاد مقاومتی و کارآفرینی از دیدگاه مقام معظم رهبری

رهبر معظم انقلاب اسلامی، جامعه امروزی کشور را به دو دلیل اساسی آمادگی کشور برای جهش و همچنین فشار اقتصادی دشمنان، بیش از هر زمان دیگری نیازمند کار و کارآفرینی می‌داند. ایشان با اشاره به اهمیت کار و کارآفرینی از دیدگاه اسلام، ایجاد اشتغال را علاوه بر جنبه ثروت آفرینی، نوعی زمینه‌سازی برای به کارگیری گنجینه استعداد انسانی دانسته و می‌افزایند ایران امروز به کارگاه بزرگ تلاش، ابتکار و نوآوری تبدیل شده است اما این واقعیت تنها گام اول از روند پیشرفت و سرفرازی کشور است (آیت الله خامنه‌ای، ۱۳۹۴/۶/۴). مقام معظم رهبری راهکار مقابله با تحریم‌ها و فشارهای اقتصادی نظام سلطه را در اجرای واقعی اقتصاد مقاومتی می‌دانند که این امر در راستا و به موازات کارآفرینی نیز می‌باشد (آیت الله خامنه‌ای، ۱۳۹۵/۱۲/۱۹). با توجه به بیانات مقام معظم رهبری که می‌فرماید: کارآفرینی و ایجاد بنگاه‌های اشتغال، بازویی برای اقتصاد است. می‌توان گفت که یکی از اقدام‌های اساسی برای اقتصاد مقاومتی، کارآفرینی است. کارآفرینان با تاسیس شرکت‌هایی که منجر به ایجاد بازار و فرصت جدید می‌شود، نقش بسیار حیاتی را در اقتصاد ایفا می‌کند (ملاداودی، ۱۳۹۳:

در زمینه میل و تحقق اقتصاد مقاومتی از طریق کارآفرینی باید برنامه‌ریزی جامع و مدونی انجام شود تا زمینه تحقق و توسعه فراهم گردد و فرآیند تخصیص بودجه برای این امر اصلاح و تسهیل گردد و هم‌تدابیری اندیشیده شود که متخصصان و استعدادهای برتر در داخل کشور جذب شوند و امکاناتی در اختیارشان قرار گیرد تا رغبت این افراد به فعالیت در داخل کشور افزایش یافته تا با بکارگیری فناوری روز اعتلا و توسعه ایران اسلامی به نحو احسن صورت پذیرد (میرکازهی، ۱۳۹۴: ۲۷۱). در همین راستا رهبر معظم انقلاب اسلامی معتقدند ما باید یک اقتصاد مقاومتی واقعی در کشور به وجود بیاوریم و امروز کارآفرینی معنایش این است (آیت الله خامنه‌ای ۱۳۹۶/۱/۳۰).

پیشینه تجربی

در این قسمت به بررسی چندین پژوهش مرتبط داخلی و خارجی می‌پردازیم تراب‌زاده، سجادیه و سمیعی نسب (۱۳۹۲) در مقاله خود سعی کردند که با تحلیل سخنان رهبر معظم انقلاب و با استفاده از روش نظریه‌پردازی داده بنیاد، مدل مفهومی سخنان ایشان پیرامون ابعاد، ویژگی‌ها و الزامات اقتصاد مقاومتی را استخراج کنند. نویسندگان این مقاله در پایان این‌گونه نتیجه‌گیری کردند که اقتصاد مقاومتی به معنای آمادگی روحی و عملی برای مقابله در برابر حملات اقتصادی دشمن و پاسخ به آن در کوتاه مدت و حرکت به سوی طراحی الگوی اقتصادی - اسلامی در چارچوب الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت در دراز مدت است. ایشان همچنین بیان می‌کنند که گفتمان اقتصاد مقاومتی چشم‌اندازی بلندمدت پیش روی اقتصاد ایران است و مختص زمان تحریم و یا جنگ نیست. در پژوهشی دیگر محمدی‌مقدم، ذوالفقاری، علیپور و رسولیان (۱۳۹۲) به بررسی رابطه اقتصاد مقاومتی، گرایش کارآفرینانه و مدیریت دانش پرداختند. بر اساس نتایج بدست آمده از این پژوهش که جامعه آماری آن را کارآفرینان و صنعتگران یک شهرک صنعتی تشکیل می‌دادند مشخص گردید که بین اقتصاد مقاومتی، گرایش کارآفرینانه و مدیریت دانش رابطه مثبت و معناداری وجود دارد و از طرفی بین اقتصاد مقاومتی و گرایش کارآفرینانه همبستگی بالاتری مشاهده شد. همچنین حسنی، نکویی و فتح‌اللهی (۱۳۹۳) در مقاله خود به اطمینان از تحقق اقتصاد مقاومتی و سطح اطمینان از اجرایی شدن آن پرداختند. در این پژوهش برگشت‌پذیری اقتصادی به عنوان یکی از روش‌های اطمینان از تحقق اقتصاد مقاومتی بیان می‌شود که تحقق آن به میزان تمرکز بر اهداف اقتصاد مقاومتی بستگی دارد. همچنین رمز اطمینان از تحقق اقتصاد مقاومتی و توسعه پایدار در پیاده‌سازی برگشت‌پذیری

اقتصادی در تمامی امور اقتصادی است. مصلی نژاد و نیک‌نیا (۱۳۹۳) در پژوهشی به بررسی ارتباط شبکه ملی اطلاعات، اقتصاد مقاومتی و فقرزدایی پرداختند و هدف اقتصاد مقاومتی را بازسازی و احیای اقتصاد ملی از طریق بهره‌گیری از علم و فناوری بومی کشور دانستند و بیان کردند که علم و فناوری می‌تواند تاثیر بسزایی در تحقق اقتصاد مقاومتی داشته باشد. البته نویسندگان این مقاله تنها از این بعد به بررسی تحقق اقتصاد مقاومتی پرداختند. باقری و تقوی (۱۳۹۳) پژوهشی را با هدف بررسی نقش مصرف انرژی در تحقق اقتصاد مقاومتی آغاز کردند آنان دریافتند که مصرف انرژی در ایران در مقایسه با استانداردهای جهانی بسیار بالا و از طرفی بهره‌وری انرژی بسیار پایین است و بایستی سازوکارهای لازم جهت غلبه بر چالش‌های صنایع مختلف در مصرف انرژی برای رسیدن به اقتصاد مقاومتی لحاظ گردد. اما متأسفانه راهکاری در این رابطه ارائه نشده است. در پژوهشی دیگر اخوان، ایمانی و نبی‌زاده، (۱۳۹۵) از روش دیمتل فازی برای شناسایی و بررسی رابطه متقابل بین عوامل اقتصاد مقاومتی استفاده کردند. نتایج حاصل نشان دهنده این است که مولفه فرهنگ مهم-ترین و اثرگذارترین عامل جهت تحقق اقتصاد مقاومتی است. همچنین مشخص گردید که عواملی مانند عوامل اجتماعی، حمایتی، فرهنگی، انسانی، سیاسی، فناوری و اقتصادی از عوامل ضروری جهت پیشبرد و تحقق اهداف اقتصاد مقاومتی می‌باشد. در این مقاله پیشنهادهای جهت انجام پژوهش‌های آتی نیز داده شده است. اما پیشنهادی کاربردی و عملی بر اساس عوامل موثر بر اقتصاد مقاومتی ارائه نگردیده است. در میان پژوهش‌های خارجی نیز ریپولز، بولارد و سانچز (۲۰۰۷) در مقاله‌ای با عنوان گرایش کارآفرینانه و تعهدات بین‌المللی به بررسی اثرات توسعه گرایش کارآفرینانه و پی‌ریزی اولین ورود به بازارهای بین‌المللی پرداختند. نتایج به دست آمده در این مقاله این ایده را که ورود سریع به بازارهای خارجی با توسعه گرایش کارآفرینانه در شرکت‌های فعال ارتباط مستقیم دارد، تأیید می‌کند. از طرفی چانگ، لین، چانگ و چن (۲۰۰۷) در پژوهشی با عنوان دستیابی به انعطاف پذیری تولید از طریق گرایش کارآفرینانه رابطه بین انعطاف‌پذیری خارجی و گرایش کارآفرینانه را با ۵ بعد استقلال طلبی، نوآوری، خطرپذیری، پیش‌فعالی و رقابت‌تهاجمی مورد بررسی قرار داده و سه نوع انعطاف‌پذیری شامل انعطاف‌پذیری محصول جدید، انعطاف‌پذیری محصول ترکیبی و حجم انعطاف‌پذیری را به عنوان مزیت رقابتی یک شرکت حائز اهمیت دانستند.

مدل مفهومی

با استفاده از مبانی نظری موجود و جهت تبیین رابطه بین متغیرهای پژوهش، مدل مفهومی پژوهش

ارائه گردید. در این مدل ابعاد اقتصاد مقاومتی با توجه به بیانات مقام معظم رهبری درباره اقتصاد مقاومتی استخراج گردیدند، همچنین برای تبیین گرایش به کارآفرینی به عنوان یک راهبرد برای تحقق اقتصاد مقاومتی از مدل تورنبری (۲۰۰۶) استفاده شده است. در این مدل از معیارهای هفتگانه‌ای تحت عنوان VF که اساس ابزار بررسی گرایش کارآفرینانه را تشکیل می‌دهد، استفاده شد. این ۷ بعد شامل سرعت، انعطاف‌پذیری، تمرکز، تعاون، صرفه‌جویی، گستردگی و پیشرو بودن می‌باشد (تورنبری، ۲۰۰۶: ۶۸).

از طرفی و در مدل پژوهش حاضر و بر اساس بیانات مقام معظم رهبری درباره اقتصاد مقاومتی در دیدار با کارگزاران نظام (۹۱/۵/۳)، جمعی از پژوهشگران (۹۱/۵/۸)، اعضای مجلس خبرگان رهبری (۹۵/۱۲/۱۹) و فرماندهان و کارکنان ارتش جمهوری اسلامی ایران (۹۶/۱/۳۰) ابعاد اقتصاد مقاومتی احصا گردید. نتایج حاصل از بررسی‌های انجام شده حاکی از آن است که شش عامل مدیریت مصرف، اقتصاد دانش‌بنیان، حمایت از تولید ملی، استفاده حداکثری از امکانات، مردمی کردن اقتصاد و مقابله با دشمن به عنوان ابعاد اقتصاد مقاومتی شناسایی گردید.

روش شناسی پژوهش

پژوهش حاضر از نظر هدف، کاربردی و از لحاظ روش گردآوری داده‌ها توصیفی می‌باشد. روش انجام پژوهش نیز به صورت پیمایشی بوده که از مهمترین مزایای آن قابلیت تعمیم نتایج است. جامعه آماری این پژوهش مهارت آموزان مراکز آموزش فنی و حرفه‌ای استان کرمان می‌باشند. تعداد حجم نمونه با استفاده از فرمول کوکران، ۱۴۸ نفر تخمین زده شد همچنین در این پژوهش روش نمونه‌گیری، روش طبقه‌بندی انتخاب گردید. به منظور بررسی ارتباط بین متغیرهای پژوهش، اطلاعات و یافته‌های مورد نیاز از طریق بهره‌گیری از دو پرسشنامه با مبنای مناسب و بومی بودن، برای اقتصاد مقاومتی با ۲۹ سوال و برای گرایش کارآفرینانه شامل ۳۵ سؤال برای سنجش متغیرهای اصلی پژوهش و در بخش کمکی هم شامل ۵ پرسش که برای سنجش ویژگی‌های فردی کارآفرینی در پرسشنامه استفاده شد. همچنین مقیاس نمره‌دهی ۷ مرتبه‌ای لیکرت مورد استفاده قرار گرفت. برای تعیین و سنجش پایایی و همسانی درونی گویه‌های پرسشنامه و اعتبار سازگاری اجزا پرسش‌نامه از روش آلفای کرونباخ استفاده شده است. ضریب آلفای کرونباخ برای بخش‌های اصلی پرسشنامه‌ها بالاتر از ۰/۸۴ بود که نشانگر پایایی مناسب آن است. روایی محتوایی پرسشنامه نیز با نظر اعضای هیئت علمی دانشگاه و نظر خبرگان پس از بحث و تطابق با پیشینه‌ی پژوهش، تایید شد. در این

پژوهش از روش همبستگی پیرسون برای تحلیل داده‌ها و تبیین روابط بین متغیرهای موجود استفاده شده است. به طوری که اقتصاد مقاومتی به عنوان متغیر وابسته و گرایش کارآفرینانه به عنوان متغیر ملاک در نظر گرفته شد. محاسبات این پژوهش با نرم افزار SPSS صورت گرفت است. همچنین جهت برآزش مدل پژوهش از نرم افزار AMOS بهره گرفته شده است.

یافته‌های پژوهش

بر اساس نتایج به دست آمده از جدول ۱ مشخص گردید که رابطه معناداری بین اقتصاد مقاومتی و گرایش کارآفرینانه وجود دارد. بر اساس نتایج به دست آمده در این پژوهش، گرایش کارآفرینانه بر اقتصاد مقاومتی و به صورت خاص بر تک تک ابعاد آن موثر می‌باشد. همچنین در میان ابعاد اقتصاد مقاومتی، حمایت از تولید ملی بالاترین همبستگی را با گرایش کارآفرینانه دارد.

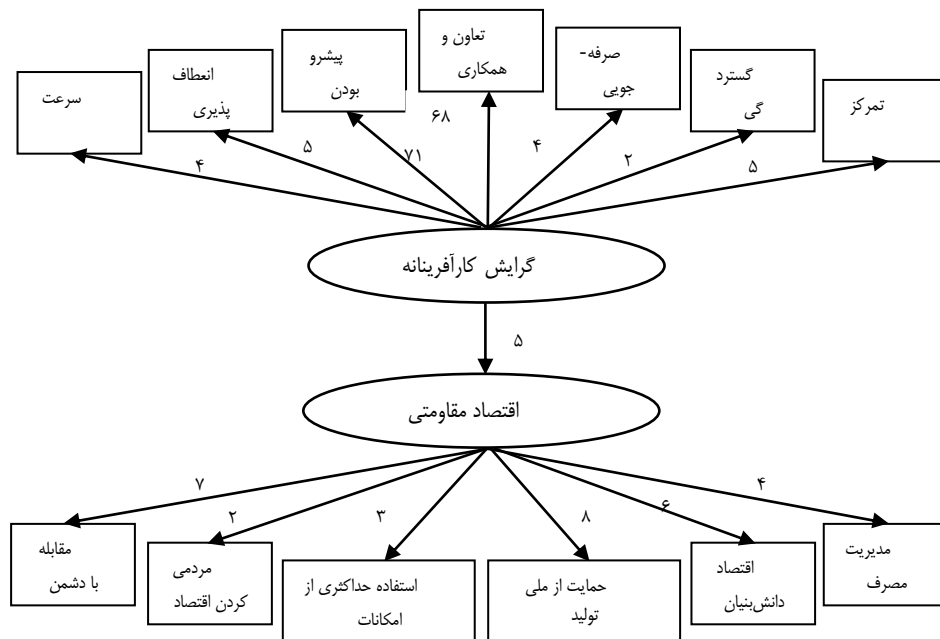
جدول ۱. ضرایب همبستگی بین اقتصاد مقاومتی و گرایش کارآفرینانه

ابعاد اقتصاد مقاومتی						متغیر
حمایت از تولید ملی	استفاده از امکانات	مدیریت مصرف	اقتصاد دانش بنیان	اقتصاد مردمی	مقابله با دشمن	
۰/۸۶۱	۰/۸۱۷	۰/۷۴۶	۰/۸۴۲	۰/۷۳۶	۰/۷۱۲	گرایش کارآفرینانه پیرسون همبستگی ضریب
۰/۰۰۱	۰/۰۰۱	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	سطح معناداری
						تعداد نمونه ۱۴۸

از طرفی جهت پیدا کردن الگوی اقتصاد مقاومتی با گرایش کارآفرینی از مدل معادلات ساختاری (SEM^۱) استفاده شد. بدین ترتیب که با استفاده از نرم افزار AMOS این مدل برآزش داده شد نتایج حاصل حاکی از معنادار بودن این مدل می‌باشد. بر اساس ارزیابی‌های صورت گرفته، کلیه شاخص‌های متداول جهت برآزش مدل از وضعیت خوبی برخوردارند که اطلاعات تفصیلی آن در جدول ۲ آورده شده است. همچنین شکل ۱ مدل نهایی و برآزش داده شده پژوهش را نشان می‌-

۱. Structural Equation model

شکل ۱. مدل نهایی معادلات ساختاری به همراه ضرایب استاندارد

جدول ۲. مقادیر شاخص های برازندگی مدل نهایی پژوهش

مدل	شاخص		نوع شاخص
	مدل نهایی پژوهش	مدل استقلال	
۵۴۵۶/۸۱۳	۱۸۳۵/۱۵	CMIN	مطلق
۴۵۹	۴۱۳	DF	

۰/۰۰	۰/۰۰	P	
۰/۱۹۳	۰/۱۲۶	RMSEA	نسبی
۱۱/۷۳	۴/۱۳۳	CMIN/DF	
۰/۰۰	۰/۹۲۷	TLI	تطبیقی
۰/۰۰	۰/۹۰۹	CFI	
۰/۰۰	۰/۵۳۱	PNFI	معمول
۰/۰۰	۰/۵۱	PCFI	

همچنان که در جدول ۲ مشخص شده است شاخص های کلی برازش مدل وضعیت مطلوبی را نشان می دهند. وجود کای اسکوئر^۱ غیرمعنادار برابر با ۱۸۳۵/۱۵ و سطح معناداری^۲ برابر با ۰/۰۰ نشان دهنده نتیجه ای مناسب می باشد. اگر چه سطح معناداری ۰/۰۰ نشان از معنادار شدن شاخص کای اسکوئر شده است اما باید توجه داشت که با افزایش سطح نمونه و گستردگی مدل تفاوت های اندک بین ماتریس های کواریانس مدل تدوین شده و مشاهده شده نیز معنادار می شود و در نتیجه کای اسکوئر مدل نیز معنادار خواهد شد. همچنین هرچه درجه آزادی مدل^۳ از درجه آزادی یک مدل اشباع شده که برابر با صفر است دور و به درجه آزادی مدل استقلال نزدیک باشد، نشان دهنده مطلوب تر بودن مدل است. شاخص مناسب دیگری که معمولاً به منظور قضاوت در مورد مدل تدوین شده و حمایت داده ها از آن بکار می رود، نسبت کای اسکوئر به درجه آزادی^۴ است. برای این شاخص مقادیر ۱ تا ۵ مناسب و مقادیر نزدیک به ۲ تا ۳ بسیار خوب تفسیر شده است. در جدول بالا مقدار کای اسکوئر نسبی برابر با ۴/۱۳۳ می باشد. ریشه دوم میانگین مربعات باقیمانده^۵ نشان می دهد که آیا مدل تدوین شده را می توان قابل قبول دانست یا خیر. مقدار این شاخص بین صفر تا یک تغییر می کند و هر چه مقدار بدست آمده کوچک تر باشد، مدل مناسب تر است. مقدار ۰/۱۲۶ برای مدل پژوهش حاکی از قابل قبول بودن مدل است. شاخص های تطبیقی نیز به منظور بررسی قابل قبول بودن مدل بر مبنای مقایسه آن با مدل استقلال تدوین شده اند. این شاخص ها مقادیری بین ۰ تا ۱ را به خود می گیرند و مقادیر بالای ۰/۹ در اغلب منابع به عنوان مقادیر قابل قبول تفسیر شده اند.

-
۱. CMIN
  ۲. P
  ۳. DF
  ۴. CMIN/DF
  ۵. RMSEA

همچنین در جدول بالا شاخص توکر-لوئیس^۱ برابر با ۰/۹۲۷ و شاخص برازش تطبیقی^۲ برابر با ۰/۹۰۹ است. که هر دو شاخص تطبیقی مقادیر بالاتر از ۰/۹ را نشان می‌دهند و این به معنی توان مدل در فاصله گرفتن از یک مدل استقلال و نزدیک شدن به مدل اشباع شده بر مبنای معیارهای تعریف شده است. علاوه بر این بررسی شاخص‌های مقتصد و برازش تطبیقی مقتصد مقادیر ۰/۵ و بالاتر قابل قبول تلقی می‌شوند. در جدول فوق مقدار شاخص برازش هنجار شده مقتصد^۳ برابر با ۰/۵۳۱ و مقدار شاخص برازش تطبیقی مقتصد^۴ برابر با ۰/۵۱ می‌باشد که هر دو مقادیری قابل قبول را نشان می‌دهند. با توجه به توضیحات فوق می‌توان نتیجه گرفت مدل نهایی پژوهش قابل قبول است.

نتیجه‌گیری

در این پژوهش، در ابتدا محققان به دنبال تبیین رابطه بین اقتصاد مقاومتی و گرایش کارآفرینانه بودند. این رابطه پس از آزمون همبستگی مورد تایید قرار گرفت و وجود رابطه معنادار بین اقتصاد مقاومتی و گرایش کارآفرینانه به اثبات رسید. همچنین مشخص گردید که در میان ابعاد اقتصاد مقاومتی، حمایت از تولید ملی بالاترین همبستگی را با گرایش کارآفرینانه دارد. همچنین با بررسی-های به عمل آمده مدل اقتصاد مقاومتی با محوریت کارآفرینی بدست آمد. و کلیه شاخص‌های برازش مدل نشان‌دهنده وضعیت مطلوبی می‌باشند. به طور کلی و بر اساس نتایج حاصل شده می‌توان گفت گرایش به کارآفرینی یک راهبرد مهم برای تحقق اقتصاد مقاومتی است. راهبرد گرایش و قصد کارآفرینانه در راستای تحقق اقتصاد مقاومتی پاسخی منطقی به حضور چهارعامل محرک محیطی رقابت شدید، تغییر سریع فناوری، کوتاهی چرخه عمر محصول و دامنه در حال تحول می‌باشد. همچنین کسب و کار کارآفرینانه در جهت تحقق اقتصاد مقاومتی راهبردهای گرایش کارآفرینانه را از طریق سه مولفه آشکار می‌کند. این سه مولفه عبارتند از:

۱. پیامدهای کارآفرینانه در سطوح فردی و سازمانی: این پیامدها نتیجه استفاده از رفتار کارآفرینانه به عنوان مبنای پیاده سازی یک راهبرد کارآفرینی است. مدیران و کسب و کارهای مستقل در شرایط

۱. TLI

۲. CFI

۳. PNFI

۴. PCFI

اقتصاد مقاومتی نتایج به دست آمده و عواقب آن را نسبت به هزینه‌های دریافتی و هزینه فرصت ارزیابی می‌کند. نتایج ناشی از این ارزیابی‌ها، اخذ تصمیماتی در رابطه با وضعیت رفتار کارآفرینانه افراد و وضعیت راهبرد کارآفرینی است. همچنین استفاده از راهبرد گرایش کارآفرینانه موجب افزایش کارایی کسب و کارها در شرایط اقتصاد مقاومتی می‌باشد.

۲. نتایج مدیریتی و پیامدها: نتایج مدیریتی از رفتار کارآفرینانه شامل همه مواردی است که به عنوان نتیجه به کارگیری رفتارهای کارآفرینانه، به مدیران افزوده شده است. سه‌گونه اصلی از این نتایج مدیریتی شامل پیشرفت دانش فردی، مهارت و کمک به پیاده‌سازی راهبرد گرایش کارآفرینانه می‌باشد که کمک شایانی به تحقق اقتصاد مقاومتی می‌کند.

۳. نتایج سازمانی و پیامدها: نتایج سازمانی حاصل از گرایش کارآفرینانه شامل همه آن مواردی است که به عنوان نتیجه مستقیم از به کارگیری یک راهبرد کارآفرینی به کسب و کار افزوده شده است. یادگیری سازمانی و تغییر راهبردی موقعیت و قلمرو فعالیت به عنوان دو گونه اصلی نتایج سازمانی زمینه اقتصاد مقاومتی می‌باشد.

در مجموع می‌توان گفت که جهت تحقق اقتصاد مقاومتی و پیاده سازی راهبرد گرایش کارآفرینانه آنچه را که کسب و کارها در سطح ملی آموخته یا ایجاد کرده، شرکت‌ها را تحت تاثیر قرار می‌دهد. از طریق این راهبرد، ارزیابی عملکرد را می‌توان در شرایط مالی مانند نرخ رشد فروش، شاخص بازار، معیارهای نوآوری خروجی و همچنین بر حسب معیارهای رفتاری مانند تعداد فرصت‌های کارآفرینی شناسایی شده پایه‌گذاری کرد که به نوبه خود بر تحقق اقتصاد مقاومتی بسیار موثر است.

مراجع

1. Aghili, F. S.; Tayebi, S. K.; Zamani, Z. & Ebrahimi, N. (2012). *The effect of entrepreneurship and the development of small and medium enterprises on employment: The experiences of selected developing countries*. Quarterly journal of entrepreneurship development. 5(16): 145-164. (In Persian)
2. Akhavan, P.; Imani, S. & Nabi zadeh, M.; (2016). *Explaining the Components of Resistance Economic in the Country by using the DEMATEL-ISM Fuzzy Method*. Quarterly Journal of Defense Strategy, 14(53): 1-35. (In Persian)
3. Alizadeh, A. (2012). *Theoretical foundations of resistance economic*. Tehran. Allameh Tabatabai University Press. (In Persian)
4. Antoncic, B. & Hisrich, D. (2004). *Corporate entrepreneurship contingencies and organizational wealth creation*. Journal of Management Development.

23(6): 518 –550.

5. Ayatollah Khamenei, S. A. (2012.7.24). A, *statements in a meeting with the state's agents*. (In Persian)
6. Ayatollah Khamenei, S. A. (2012.7.29). A, *statements in a meeting with the group of researchers*. (In Persian)
7. Ayatollah Khamenei, S. A. (2012.8.6). A, *statements in a meeting with the group of students*. (In Persian)
8. Ayatollah Khamenei, S. A. (2013.8.28). A, *statements in a meeting with president and the members of the government*. (In Persian)
9. Ayatollah Khamenei, S. A. (2014.3.11). A, *statements in a meeting on explaining resistance economic policies*. (In Persian)
10. Ayatollah Khamenei, S. A. (2015.8.26). A, *statements in a meeting with president and the members of the government*. (In Persian)
11. Ayatollah Khamenei, S. A. (2017.3.9). A, *statements in a meeting with Members of the parliament of Experts Leadership*. (In Persian)
12. Ayatollah Khamenei, S. A. (2017.4.19). A, *statements in a meeting with Commanders and Staff of the Army of the Islamic Republic of Iran*. (In Persian)
13. Bagheri, R. & Taghavi, M. (2014). *Investigating the role of the oil, gas and energy industry in realizing resistance economic*. Second International Economic Conference in boycott situation. Babolsar, Trud Research Company. (In Persian)
14. Chang, S.C.; Lin R.J.; Chang, F.J. & Chen, R.H. (2007). *Achieving manufacturing flexibility through entrepreneurial orientation*. Journal of Industrial management & Data Systems 107(7): 997-1017.
15. Covin, J. G. & Slevin, D. P. (1991). *conceptual model of entrepreneurship as firm behavior*. Entrepreneurship: Critical perspectives on business and management. 3: 5-28.
16. Covin, J.G. & Miles, M.P. (1999). *Corporate Entrepreneurship and the pursuit of competitive advantage*. Entrepreneurship: Theory and Practice. 23(3): 47–63.
17. Echols, A.E. & Neck, C.P. (1998). *The impact of behaviors and structure on corporate entrepreneurial success*. Journal of Management Psychology. 13(1): 38–46.
18. Feshari, M. & Pourgafar, J. (2014). *Exploring and explaining resistance economic in Iran*. Journal of Economic. 5: 29-40. (In Persian)
19. Hassanavi, R.; Nekooi, M. A. & Fatholhai, F. (2014). *Presentation of the conceptual structure of economic reversibility in the context of resistance economic*. Second international economic conference in boycott situation. Babolsar, Torrod Research Company. (In Persian)
20. Hisrich, R.D.; Peters, M.P. & Shepherd, D.A. (2005). *Entrepreneurship*. 6th ed. New York. McGraw-Hill.

21. Imam Jumazadeh, S. J. & Mahmoudi Raja, S. Z. (2015). *Analysis of the Status of Resistance Economic in Realizing the Discourse of the Islamic-Iranian Model of Progress and vision* in 1404. The Quarterly of the Islamic Revolution Approach, 9(33): 89-110. (In Persian)
22. Ireland, R.D.; Kuratko, D.F. & Covin, J.F. (2003). *Antecedents, elements and consequences of corporate entrepreneurship strategy*. Academy of Management Proceedings. L1-L6.
23. Ireland, R.D.; Kuratko, D.F. & Morris, M.H. (2006). *A health audit for corporate entrepreneurship: innovation at all levels: part I*. Journal of Business Strategy. 27(1): 10-17.
24. Isavi, M. (2012). *Theoretical Foundations of Resistance Economic*. Tehran, Allameh Tabatabai University Press. (In Persian)
25. Jamali, J. & Jaber, A. (2015). *Resistance economic in the viewpoints of Islam: concepts, principles and policies*. Journal of cognition. 24(213): 91-106. (In Persian)
26. Javadinejad, F.; Navabakhsh, M. & Kaldi, A. (2016). *Study of the policies and cultural requirements for the realization of resistance economic in Iran*. Quarterly Journal of the Islamic revolution research. 5(17): 73-92. (In Persian)
27. Kuratko, D.F.; Montagno, R.V. & Hornsby, J.S. (1990). *Developing an entrepreneurial assessment instrument for an effective corporate entrepreneurial environment*. Strategic Management Journal. 11(5): 49-58.
28. Lumpkin, G.T. & Dess, G.G. (1996). *Clarifying the entrepreneurial orientation construct and linking the performance*. Academy of Management Review. 21(1): 135-172.
29. Maes, J. (2003). *The search for corporate entrepreneurship: a clarification of the concept and its measures*. Katholieke University Leuven.
30. Mirkazehi, F. (2015). *The role of entrepreneurship in realizing resistance economic in the Country*. The first conference on management and entrepreneurship in resistance economic. 270-274. (In Persian)
31. Mohammadi Moqadam, Y.; Zolfaghari, H.; Alipour, M. & Rasoul, P. (2013). *Investigating the relationship between resistance economic, entrepreneurial orientation and knowledge management*. Journal of management of governmental organizations. 1(2): 107-120. (In Persian)
32. Mohammadi, M. & Asgari, G. (2011). *The impact of entrepreneurial personality on entrepreneurial success in small and medium sized businesses*. Journal of entrepreneurship development. 4(13): 129-148
33. Moladavodi, A. A. (2014). *Explaining the role of entrepreneurs in developing resistance economic with the purpose of reducing international dependence*. Second international economic conference in boycott situation. Babolsar, Torrod Research Company. (In Persian)
34. Morris, M.H.; Kuratko, D.F. & Covin, J.G. (2008). *Corporate Entrepreneurship*

and Innovation. 2nd ed. Ohio, Thomson South Western.

35. Mosala nezhad, A. & Niknia, M. (2014). ***Relationship between national information network, the resistance economic and poverty alleviation***. Second international economic conference in boycott situation. Babolsar, Torrod Research Company. (In Persian)
36. Payghami, A.; Samieinasab, M. & Soleimani, Y. (2015), ***Responding to Resistance Economic: Economic Immunization in Standard Literature; Scientific and Theoretical Foundations***. Vol. 1. Tehran, Imam Sadiq (AS) University press. (In Persian)
37. Qavami, S. H. (2012), ***Theoretical foundations of resistance economic***. Tehran. Allameh Tabatabaei University press. (In Persian)
38. Ripollés, M.M.; Boulard, M.M. & Sánchez, L.P. (2007). ***Entrepreneurial orientation and international commitment***. Springer Science Business Media. 5: 65-83.
39. Saif, A. M. (2012). ***Proposed economic resistance model of the Islamic Republic of Iran*** (Based on the Supreme Leader's Viewpoint). Afagh Security Quarterly. 5(16): 5-22. (In Persian)
40. Soleimani, S.; Sadeghi Shahedani, M. & Fatanat. M. (2014). ***Designing a joint investment fund to increase reinsurance capacity***. Capital knowledge Quarterly. 3(9): 68-71. (In Persian)
41. Stevenson, H.H. & Jarillo, J.C. (1990). ***A paradigm of entrepreneurial management***. Strategic Management Journal. 11(5): 17-27.
42. Thornberry, N.E. (2006). ***Lead Like an Entrepreneur***. McGraw-Hill.
43. Torabzadeh Jahromi, M. S.; Sajjadiyeh, S. A. & Samieinasab, M. (2013), ***Investigating the dimensions of the resistance economic of the Islamic Republic of Iran in the idea of Ayatollah Khamenei***. Islamic revolution studies Quarterly. 10(32): 46 -31. (In Persian)
44. Zahra, S.A. & Covin, J.G. (1995). ***Contextual influences on the corporate entrepreneurship performance relationship: a longitudinal analysis***. Journal of Business Venturing. 10(1) :43-58.

